

Základy historického skúmania javov.

Zmysel historizmu v jeho najvšeobecnejšom vyjadrení spočíva v tom, že pri poznávaní podstaty predmetu sa obraciame k jeho histórii, že pri riešení súčasných teoretických problémov berieme do úvahy predošlé poznatky. Otázka znie: treba sa vždy pri skúmaní predmetu obracať k jeho dejinám? Historické skúmanie sa stáva potrebným všade tam, kde skúmaný predmet prechádza vývinom, kde sa vytvárajú dejiny tohto vývinu. V. I. Lenin v stati *K histórii nešťastného mieru* poznamenáva: „Teraz nemáme kedy na históriu, mohol by azda niekto povedať. Áno, ak v určitej otázke niet nerozlučnej, bezprostrednej a praktickej súvislosti medzi minulosťou a prítomnosťou, potom je podobné tvrdenie prípustné.“¹

V tejto súvislosti vzniká pre charakteristiku historizmu veľmi dôležitá otázka: či sa všetky predmety a javy skutočnosti vyvíjajú, či majú dejiny, ktoré by sa brali do úvahy pri ich poznávaní, inými slovami, je historický prístup nevyhnutnou podmienkou každého vedeckého výskumu pri poznávaní všetkých javov bez výnimky?

Podľa dialektickomaterialistického nazerania na svet všetky predmety bez výnimky majú svoju minulosť, dejiny, sú výsledkom svojho vývinu. Nielen spoločenský život, ale aj mechanické pôsobenie, fyzikálne procesy, kozmické telesá vznikli v priebehu času. „Vedecké fakty túto myšlienku potvrdzujú. Súčasný anglický vedec Whitrow uvádza, že hviezdy a galaxie majú dejiny evolúcie, že terajšia „jasná“ podoba vesmíru musí mať začiatok a dospeje ku koncu.“²

Keď hovoríme o základoch historického skúmania javov, treba brať do úvahy jednu principiálne dôležitú skutočnosť. Vedecké poznanie, súčasne aj to, ktoré uskutočnili bádatelia v minulosti, zachycuje skúmané javy tak, ako sa prejavujú v skúsenosti tohto poznania, t. j. v období ľudskej civilizácie. Avšak obdobie ľudskej civilizácie v porovnaní a časom vývinu niektorých procesov v prírode je veľmi krátke. Ak pre názornosť celé dejiny Zeme prirovnáme k 24 hodinám, pri zachovaní časových relácií geologických období čas, ktorý by pripadal na vývin ľudskej spoločnosti od obdobia divočstva po súčasnú civilizáciu, nebol by väčší ako štvrtá sekunda.

Z hľadiska tohto krajne malého časového úseku vývin niektorých javov skutočnosti nemožno prakticky nijako zachytiť. Z tohto dôvodu bádatelia vo svojich pokusoch o vedecké poznanie skúmajú javy bez ich histórie. Napr. chemici vychádzajú z tézy, že chemické reakcie na Zemi boli vždy také, ako ich skúmame dnes. „Ak sa pridržame exaktných vedeckých faktov — hovorí V. I.

¹ LENIN, V. I.: Spisy 26, Bratislava 1955, s. 398.

² Pozri WHITROW, J.: Jestestvennaja filosofija vremeni, Moskva 1964, s. 29.

Vernadskij — musíme uznať, že vcelku, hoci akokoľvek hlboko prenikneme do histórie zemskej kôry, pozorujeme uloženie tých istých zlúčenín, všade pozorujeme rovnaký priebeh chemických reakcií.”³

Vyjadrením tohto fundamentálneho faktu prírody a jeho odrazu v praxi vedeckého poznania je rozdelenie všetkých vied na historické a nehistorické (teoretické), t. j. vedy skúmajúce pri poznávaní dejiny predmetu, ktorým sa zaoberajú, a vedy, ktoré túto možnosť nemajú. Medzi vedami nachádzame historickú geografiu, geológiu, historickú jazykovedu, neexistuje však historická geometria ani fyzika. Treba poznamenať, že rozdelenie vied na historické a nehistorické nie je absolútne. Ak v teórii „nehistorických” vied sa neberú do úvahy dejiny samého predmetu (lebo chýbajú), nemôžu sa nebrať do úvahy dejiny poznania predmetu. Historický rozvoj týchto vied spočíva v prepracúvaní dosiahnutých poznatkov a v dopĺňovaní nových. Napr. v geometrii nejestvujú dejiny samých geometrických útvarov a telies, ale existujú dejiny učení (od Euklida do Lobačevského a iných) o priestorových formách a vzťahoch telies.

Základom historického prístupu k skúmaniu skutočnosti je teda to, že v nej jestvujú objekty, ktorých proces vývinu vytvára ich dejiny v podobe systému v čase za sebou nasledujúcich a geneticky spätých prvkov.

Obsah historizmu

V literatúre venovanej metodológii vedeckého výskumu sa „historizmus” prevažne prezentuje vo svojom úzkom rámci — ako princíp skúmania spoločenského života.⁴ Ani tu však vedecké stanovisko autorov nie je rovnaké. Jedni, ktorí reprezentujú historizmus v spoločenských vedách, nestotožňujú ho s historizmom vôbec. Napr. Ernst Nagel vo svojej knihe o štruktúre vedy v poslednej kapitole nazvanej *Problémy logiky historického skúmania* vysvetľuje, že „aj keď sa termín dejiny môže použiť v širokom zmysle slova, ako skúmanie následných premien, ku ktorým dochádza v každom jave, nielen v činnostiach človeka, táto kapitola bude venovaná len skúmaniu spoločenskej praxe”.⁵

Iní autori interpretujú historizmus v spoločenských vedách ako jedinu existujúcu formu historizmu. V tomto smere je typická úvaha profesora Kolumbijskej univerzity Alberta Hofstadtera. Podľa jeho názoru možno predmet považovať za historický vtedy, ak sa použil v ľudskej existencii a ak sa poznatky o ňom môžu odovzdať vo forme historického podania. Napr. hoci v biológii sa javy rozlišujú v čase, ako minulé, prítomné a budúce, o živote nemôžeme hovoriť ako o historickej bytosti. Hoci Zem má dejiny, ktoré skúma stratigrafická geológia, podľa Hofstadterovho názoru nie je historickou bytosťou. Hoci kameň jestvuje v čase, netvorí historickú jednotu. O kameni sa nemôžu

³ VERNADSKIJ, V. I.: Izbrannyje sočinenija, Moskva 1955, s. 44.

⁴ Pozri: ASMUS, V. F.: Marx i buržuaznyj istorizm, Moskva-Leningrad 1933; GRUŠIN, B. A.: Očerki logiki istoričeskogo issledovanija, Moskva 1961; KON, I. S.: Filosofskij idealizm i krizis buržuaznoj istoričeskoj mysli, Moskva 1959; POPPER, K. R.: The poverty of historicism, London 1957; ROSSI, P.: Storia e storicismo nella filosofia contemporanea, Milano 1960; TROELTSCH, E.: Der Historismus und seine Probleme, Tübingen 1922.

⁵ NAGEL, E.: The Structure of Science, London 1961, s. 547.

klásť otázky: ako sa stalo, že sa ocitol na tomto mieste v určitom čase, prečo má formu a veľkosť, odkiaľ sa vzal a čo sa s ním stane. Odpovedajúc na tieto otázky, možno napísať dlhú rozpravu, ktorá však nebude historická. Ak by sa však z kameňa stala socha a keby sa niekto pýtal na sochu, rozprávanie o nej by sa stalo historickým. Teda historickosť sochy nevyplýva z toho, že je vecou, ale z ľudskej práce, ktorá ju vytvorila. Ak socha nadobudla svoju historickosť vďaka existencii ľudskej práce, človeku je historickosť vlastná jednoducho preto, že je človekom.⁶

Niektorí autori neobmedzujú historizmus rámcom skúmania spoločenských javov, zastávajú názor, že treba odlišiť historizmus ako princíp poznania spoločenských javov a historický prístup používaný pri poznávaní prírodných javov. Podľa Todora Pavlova „o historizme možno hovoriť v dvojakom zmysle: v širšom, t. j. v zmysle prírodovedného historizmu, a v užšom — v zmysle spoločenskovedného historizmu. Medzi týmito dvoma aspektmi historizmu neexistuje čínsky múr. Spoločenskovedný historizmus, ktorý sa kvalitatívne odlišuje od prírodovedného, je k nemu v takom vzťahu ako spoločenskohistorická skutočnosť k celkovej prírodnej skutočnosti”.⁷

Hoci nepochybujeme o oprávnenosti takého rozlišovania aspektov historizmu, treba poznamenať, že prírodovedný a spoločenskovedný historizmus treba interpretovať ako druhy historizmu, ako pojmy, ktoré sú podriadené všeobecnému pojmu historizmus. Ich vzájomný vzťah nie je taký, že by jestvoval širší a užší historizmus. Spoločenskovedný historizmus nemožno chápať ako druh prírodovedného historizmu, presne tak isto, ako spoločenskohistorickú skutočnosť nemožno považovať za druh všeobecnej prírodnej skutočnosti, ako o tom hovorí Todor Pavlov, lebo príroda a spoločnosť sú dve rovnoprávne sféry bytia, vystupujúce ako druhy objektívnej skutočnosti.

Základ filozofickej problematiky tvorí skúmanie všeobecných vlastností objektívneho sveta. Preto aj historizmus, chápaný v širokom, filozofickom, a nie v úzkom sociologickom zmysle, primerane sa spája s históriou v jej najvšeobecnejšom význame, bez ohľadu na to, či fakt patrí do oblasti prírody, alebo spoločenského života, či sa týka minulosti alebo súčasnosti, či je historickým v zmysle jeho dlhého trvania alebo osobitného významu v dejinách. Historizmus je všeobecný vedecký spôsob výskumu, ktorý sa používa pri skúmaní prírody, spoločnosti a myslenia. Je to spôsob skúmania rozmanitých objektov, ktorých proces vývinu tvorí ich dejiny v podobe systému časovo za sebou nasledujúcich a geneticky vzájomne spätých prvkov.⁸

Historizmus v širokom, filozofickom zmysle slova tvorí jednu z podstatných stránok dialektikomaterialistického svetonázoru vôbec a dialektickej metódy osobitne. „Dialektika — hovoril V. I. Lenin — zahrnuje historickosť.”⁹ Histo-

⁶ HOFSTADTER, A.: *The Philosophy and History*. A symposium ed. by Sidney Hook, New York University Press 1963, s. 229—230.

⁷ PAVLOV, T.: *Izbrannyje filosofskie proizvedenija*, t. 3., Moskva 1962, s. 329.

⁸ Detailnejšie vysvetlenie obsahu historizmu podávam v knihe *Istorizm kak metod naučnogo poznaniya*, Leningrad 1967.

⁹ Leninskij sbornik XI, II. vyd., s. 384.

rizmus je predovšetkým vedomie toho, že všetko vzniklo, že všetky prírodné, spoločenské a duchovné javy majú dejiny. Označenie „historické“ sa vo vzťahu k predmetom a javom objektívnej skutočnosti alebo k pojmom o nich používa preto, aby sa zdôraznil ich vývin, ich prechodný charakter. Tak napr. historickosť spoločenských vzťahov spočíva v tom, že „všetky poriadky, ako prichádzajú jeden za druhým v dejinách, sú len pominuteľné stupne v nekonečnom vývine ľudskej spoločnosti od nižšieho k vyššiemu”.¹⁰ Francúzsky osvietenec J. A. Condorcet vo svojom náčrte historického obrazu pokroku ľudského rozumu vidí historickosť v tom, že predmet, ktorým sa zaoberá, ustavične sa mení, že sa tento obraz tvorí postupným pozorovaním ľudských spoločností v priebehu rôznych časových období, že sa v ňom vyjadruje vplyv, ktorý má každá daná vývinová etapa ľudského rozumu na nasledujúcu.¹¹

Princíp historizmu teda spája v sebe určitý názor na svet, na javy (ako na vzájomné súvisiace a vyvíjajúce sa), aj určitú metódu poznávania javov (sledovaním dejín ich vzniku a vývinu, rešpektovaním ich konkrétne historických súvislostí). Typickým príkladom takéhoto spájania je tvorivá metóda Ch. Darwina. *Pôvod druhov* slúži ako vzor aplikácie historizmu na skúmanie živej prírody. V úvode k jednému ruskému vydaniu tejto knihy akademik V. L. Komarov, poukazujúc na jej mimoriadny význam pre vedu, píše, že čitateľovi poskytuje „historické ponímanie sveta živých bytostí”, že Darwin obrátil pozornosť prírodovedcov na nové, historické myslenie, že to nie je obyčajná kniha, ale svetonázor.¹²

Historizmus je jedným z najdôležitejších aspektov dialektickej metódy. Dialektika obsahuje historickosť, ale neredukuje sa na ňu. Princíp historizmu zasa nemá len dialektický, ale aj materialistický obsah. Vo vedeckom poznaní sa historizmus prejavuje nielen v sledovaní skutočnej histórie predmetu alebo jeho poznania, ale aj v zistení, v určení istého súladu medzi nimi. Podľa zásad historizmu musí poriadok a súvislosť ideí zodpovedať poriadku a súvislosti vecí.

Dejiny vedy a súčasné skúsenosti vedeckého poznania dovoľujú hovoriť o tomto aspekte historizmu ako o dôležitom metodologickom faktore. Napr. podľa Engelsa sa Heglov spôsob myslenia vyznačoval ohromným zmyslom pre historickosť. V čom konkrétne spočíval? Hoci bola forma Heglovho myslenia abstraktná a idealistická, predsa sa jeho myšlienky rozvíjali vždy paralelne s vývinom svetových dejín, látka sa vždy rozoberala historicky, v istej, aj keď skreslenej, abstraktnej súvislosti s dejinami.¹³ „To, čo je prvé vo vede — poznamenáva Hegel — muselo sa ako prvé prejavíť aj historicky.”¹⁴ Hegel bol nútený ilustrovať etapy vývinu absolútnej idey na historickom materiáli: filiácia len samých ideí by sa nepodarila bez korelácie so skutočnosťou.

¹⁰ MARX, K., ENGELS, B.: Spisy 21, Praha 1967, s. 297.

¹¹ Pozri: CONDORCET, J. A.: *Eskiz istoričeskoj kartiny progressa čelovečeskogo razuma*, Moskva 1936, s. 5.

¹² KOMAROV, V. L.: *Teorija Darwina, vzniknovenije i značenieje jeho*. Ch. Darwin, *Proischoždenije vidov*, Moskva-Leningrad 1937, s. 27.

¹³ Pozri: MARX, K., ENGELS, B.: Spisy 13, s. 518.

¹⁴ HEGEL, G. W. F.: *Sočinenija V*, Moskva 1937, s. 75.

Historizmus (rozoberaný z tohto aspektu, z hľadiska jeho materialistického obsahu) sa široko používa aj v súčasnej vedeckej práci. Napr. „historizmus vedeckého myslenia sovietskych literárnych vedcov sa zreteľne prejavuje v ustanovení širokých vzťahov medzi literatúrou a epochou, ktorá ju zrodila”.¹⁵ V procese literárnej tvorby sa historizmus prejavuje v zobrazovaní ľudskej povahy v súvislosti s procesmi spoločenského života, v opieraní sa o zákony samej skutočnosti. V historicko-filozofickom výskume sa historizmus prejavuje v rešpektovaní závislosti foriem spoločenského života od foriem spoločenského bytia. V psychologickom výskume spočíva historizmus v úzkej súvislosti historických faktov a faktov psychického života, v uznávaní rozhodujúceho, podstatného významu otázky spoločensko-historickej podmienenosti psychiky človeka.

Sféra uplatnenia historickej metódy vo vede

Veda existuje vo forme histórie a teórie predmetu. Napr. geografia súčasnosti a historická geografia majú ten istý objekt skúmania, avšak súčasná geografia skúma tento objekt v jeho dnešnom stave, kým historická geografia si všimá jeho zmeny v historickej minulosti. „Historická geografia ukazuje, ako sa historicky sformovala súčasná ekonomická a politická geografia danej krajiny alebo daného územia a prečo sa sformovala práve takto.”¹⁶

Vo vedách, ktoré sa zaoberajú históriou predmetov a javov, obracanie do minulosti je samoúčelné, t. j. význam skúmania je v ňom samom. Iná je funkčná úloha historizmu vo vedách, ktoré sa zaoberajú predmetom v jeho súčasnom stave. Tu už obracanie do minulosti nie je samoúčelné, je prostriedkom na odhalenie podstaty „vzniknutého predmetu”.

Tieto úvahy majú bezprostredný vzťah k vymedzeniu sféry využívania historického prístupu vo vedeckom výskume. Niektorí autori ho spájajú so skúmaním len histórie predmetu. Avšak skúmať predmet v jeho dnešnom stave treba vraj len z hľadiska logickej metódy. „Logický spôsob — tvrdí Grušin — je spôsob skúmania »vzniknutého predmetu«, keď skúmanie »histórie predmetu« nie je bezprostrednou úlohou, a historický spôsob je spôsobom skúmania samej »histórie predmetu«, keď skúmanie »vzniknutého predmetu« nie je bezprostrednou úlohou skúmania.”¹⁷

Toto stanovisko pokladáme za nesprávne. Ak všetky výskumy histórie predmetu, ako aj všetky historicko-vedecké výskumy sa realizujú pomocou historickej metódy, nemôžeme jednoducho tvrdiť, že historická metóda je spôsob skúmania používaný len v historických výskumoch. Oheň je Antonov, niet však takého zákona, aby oheň vždy patrila Antonovi (Kozma Prutkov).

V diskusii o otázkach jazykovedy¹⁸ ohraničenie historizmu oblasťou skú-

¹⁵ BUŠMIN, A. S.: Metodologičeskije voprosy literaturovedčeskich issledovanij, Leningrad 1969, s. 124.

¹⁶ JACUNSKIJ, V. K.: Istoričeskaja geografija, Moskva 1955, s. 10.

¹⁷ GRUŠIN, B. A.: Logičeskije i istoričeskije prijomy issledovanija v „Kapitale“ K. Marxa. Voprosy filosofii 1955, č. 4, s. 52.

¹⁸ Pozri: O sootnošenii sinchronnogo analiza i istoričeskogo izučeniia jazykov, zborník, Moskva 1960.

mania histórie jazykov sa oprávnenne kritizovalo. Poukázalo sa na to, že historizmus je nemenej dôležitý aj pri teoretickom poznávaní súčasného stavu jazyka. Sformulovala sa metodologicky dôležitá téza: historizmus v jazykovede neznamená poznanie histórie jazyka ako takej, ale vytváranie teórie jazyka pomocou skúmania jeho histórie.

Táto téza je dôležitá nielen pre jazykovedu, ale pre vedu vôbec. V teoretických výskumoch skúmanie histórie predmetu nie je samoúčelné. Minulosť sa tu skúma kvôli lepšiemu pochopeniu prítomnosti a predvídaní budúcnosti. Historizmus ako všeobecný vedecký metodologický princíp neznamená len sledovať, ako istý jav v histórii vznikol (to je iba prostriedok na dosiahnutie cieľa), ale sledovať historický vývin skúmaného javu, aby sa dospelo k odhaleniu jeho podstaty, alebo — ako hovoril Lenin — z hľadiska minulého vývinu vecí pozorovať, čím sa stala teraz.

Poznávaci význam historizmu

Historizmus v poznaní je spôsob teoretického myslenia, najdôležitejšia podmienka vedeckého skúmania. Nie je bezprostredne spätý s detailmi vedeckej práce, nemožno ho chápať ako istú páku vedeckých objavov, ako čosi, čo sa bezprostredne vplieťa do matérie vedeckého skúmania. Možno povedať, že plní skôr úlohu stratégie, ako taktiky vedeckého skúmania. Požiadavka, aby sa ku všetkému pristupovalo historicky, aby sa každý jav skúmal vo svojom vzniku a vývine, v súvislosti s konkrétnymi historickými podmienkami, je svojráznym katalyzátorom, urýchľujúcim vývin poznatkov. Historizmus nie je natoľko operáciou na získavanie faktov, na uvažovanie o skúmaných zákonitostiach (túto úlohu plnia experimentálne metódy, operácie na empirickej rovine poznatkov), ako skôr spôsobom dialektického myslenia vo vede, spôsobom ponímania podstaty skúmaných zákonitostí.

Napr. v biológii sa historická metóda používa predovšetkým pri riešení všeobecnoteoretických otázok: pri dokazovaní evolúcie, odhaľovaní faktorov evolučného procesu, pri určení zákonitostí a ciest vývinu organického sveta. Všetky odvetvia biológie používajú princíp historizmu ako usmerňujúci nástroj, ktorý spája množstvo pozorovaní a dáva podnety pre nové experimentálne výskumy.

V posledných desaťročiach sa historizmus stal zástavou vedy, pod ktorou veda získava stále nové a nové pozície. Kant a Laplace použili historickú metódu v astronómii, Lyell ju zaviedol v geológii, Darwin v biológii. Most medzi biológiou a sociológiou s použitím historickej metódy — podľa slov Timiriazeva — súčasne z oboch strán stavajú Darwin a Marx.

Historický prístup k riešeniu vedeckých problémov vyplýva zo súvislosti foriem poznávajúceho myslenia so skutočnosťou, ktorú odráža. Keďže v skutočnosti sa všetko vyvíja, platí to aj o pojmoch a kategóriách myslenia. Vedecké poznanie, ako aj celá skutočnosť sa vyvíja v čase, vystupuje vo forme rozvinutého historického procesu. Vedecké poznanie má svoje dejiny, ktoré nemôžeme nebrať do úvahy pri teoretickom riešení vedeckých otázok. Teoretické poznanie

má presvedčivú platnosť len v spojení s historickou praxou vedeckého skúmania. Výsledky poznania nemožno plodne skúmať mimo procesu, ktorý ich spôsobil. „Tisícročia prešli odvtedy, ako sa zrodila idea »súvislosti všetkého«, »refaze príčin«. Porovnanie toho, ako sa v dejinách ľudského myslenia tieto príčiny chápali, dalo by nám nesporne presvedčivú teóriu poznania.“¹⁹

Skúmanie dejín vedeckého poznania má pre teoretické myslenie význam v niekoľkých smeroch. Dejiny poznania sú pamäťou ľudstva, zriedlom faktov a ideí. Preto veda má možnosť napredovať nielen objavovaním nových vedeckých faktov a ich teoretickým zovšeobecňovaním, ale aj prehodnocovaním toho, čím prešla v minulosti. Podľa názoru historikov vedy oblasť, ktorú obsiahla historická kritika, je ešte veľmi malá v porovnaní s tým, čo zostalo nedotknuté.

Obracanie sa k historickému materiálu je vyvolané aj tým, že súčasníci nie sú vždy schopní určiť charakter javov, ktoré ich obklopujú, keďže vzdialené dôsledky skúmaných javov často zostávajú pred nimi skryté. Na podobnú ťažkosť poukazoval F. Engels pri vysvetľovaní triedneho boja vo Francúzsku v r. 1848—1849. „Jasný prehľad o ekonomických dejinách daného obdobia — písal Engels — nikdy nemožno získať súčasne, ale len dodatočne, keď je materiál pozbieraný a utriedený.“²⁰

V priebehu vývinu vedy sa prehodnocuje význam historickej látky. Štúdium histórie vedy umožňuje, aby sme pochopili, čo je z tejto látky dôležité, pravdivé alebo potrebné na praktické účely. „... znalosť historického vývinu ľudského myslenia, rôznych poňatí všeobecných súvislostí vonkajšieho sveta, ako sa objavila v rôznych dobách, táto znalosť je pre teoretickú prírodovedu nevyhnutná aj preto — hovorí Engels — že je akýmsi meradlom pre teórie, ktoré nastoľuje sama prírodoveda.“²¹

Dejiny sú depozitátorom skúseností nazhromaždených ľudstvom. Praktický význam týchto skúseností pre dnešok spočíva v tom, že nám poskytujú možnosť kontrolovať skúsenosti bežného života. Všetky poznatky o minulosti sú svojráznou metódou riešenia súčasných úloh, aj úloh týkajúcich sa budúcnosti.

Popri pozitívnych skúsenostiach, obsahujúcich výtoky rozumu, vznešené ideály a mravné dedičstvo, štúdium našej minulosti má svoj význam aj z jej negatívnej stránky. Poučenie z minulosti nám umožňuje vyhnúť sa chybám. Podľa názoru významného historika predrevolučného Ruska V. O. Kľučevského minulosť nám zanechala „takú bohatú zásobu chýb a nedostatkov, že stačí nemyslieť a nesprávať sa ako naši predkovia, aby sme sa stali múdrejší a poriadnejší, ako sme teraz“.²²

Historický prístup k poznaniu nám umožňuje pozeráť sa na vedu v procese jej stáleho vývinu, ako neprestajne prepracúva a prehodnocuje nazhromaždené poznatky a ich interpretáciu. Historizmus je dobrým protijedom dogmatizmu, ktorý vytvára nesprávnu predstavu o vede ako o čomsi, čo je raz navždy určené a čo operuje nemennými pojmami a formulami. Historizmus žiada, aby sa

¹⁹ LENIN, V. I.: Spisy 38, Bratislava 1961, s. 371.

²⁰ MARX, K., ENGELS, B.: Spisy 22, Praha 1967, s. 566.

²¹ MARX, K., ENGELS, B.: Spisy 20, Praha 1966, s. 345.

²² KLUČEVSKIJ, V. O.: Pisma, dnevniky, aforizmy i mysli ob istorii, Moskva 1968, s. 314.

ľudstvom dosiahnuté poznatky nechápali a nepoužívali všeobecne, odtrhnuto od základu, z ktorého vznikli abstrakciou, ale v prísne vymedzenom systéme pri rešpektovaní konkrétnej historickej skúsenosti.

Historizmus hrá dôležitú úlohu v systéme metodológie vedeckého poznania. Má veľký svetonázorový význam, jeho zakotvenie vo vede sa stalo dôležitým ohnivkom vo výstavbe dialektickomaterialistického nazerania na prírodné a spoločenské javy. Historický pohľad na predmety a javy ukazuje ich vo vývine a vznikaní, skúma ich ako výsledok dlhodobého historického vývinu. Historická metóda realizuje v poznaní jednu zo základných metodologických požiadaviek: aby sme odhalili podstatu predmetu, musíme preskúmať jeho dejiny.